

خبرنامه هفتگی

مدیریت تعارض منافع

شماره شانزدهم - ۱۹ تا ۲۵ مهر ۱۳۹۹

مرکز توانمندسازی حاکمیت و جامعه جهاد دانشگاهی
۲۷ مهر ۱۳۹۹

۱۶

بنام خداوند جان و آفریننده

خبرنامه هفتگی مدیریت تعارض منافع

شماره شانزدهم - ۱۹ تا ۲۵ مهر ۱۳۹۹

مجموعه مطالعه و پایش تعارض منافع در ایران - ۱۶

مرکز توانمندسازی حاکمیت و جامعه جهاد دانشگاهی

۲۷ مهر ۱۳۹۹

فهرست مطالب

- درآمد: سند امنیت قضایی؛ جای خالی مدیریت تعارض منافع..... ۲
- گزارش شهروندی: مقاومت در برابر قوانین منع تعارض منافع..... ۸
- پیش‌بینی اصل تعارض منافع در آیین‌نامه رتبه‌بندی تولیدکنندگان..... ۱۲
- تعارض منافع ناشی از عدم تفکیک تنظیم‌گر و متصدی در بخش انرژی..... ۱۲
- مدیریت تعارض منافع؛ لایحه‌ای که ۷ سال است خاک می‌خورد..... ۱۳
- تحقق ۹۵ درصدی مدیریت تعارض منافع در آموزش و پرورش..... ۱۳
- تعارض منافع، مانعی سر راه مولدسازی دارایی‌های دولت..... ۱۴
- تعارض منافع در وزارت بهداشت، بسترساز فرار مالیاتی پزشکان..... ۱۴
- تعارض منفعی در مقررات زدایی دولت وجود ندارد..... ۱۵
- تعارض منافع در فراخوان یازدهمین جشنواره فیلم عمار..... ۱۵
- ارتقای کارآمدی مجلس، نیازمند کاهش تعارض منافع نمایندگان..... ۱۶
- حمایت آستان قدس رضوی از گزارشگران تعارض منافع..... ۱۷
- از طرح تعارض منافع توسط وزیر آموزش و پرورش تا تخریب وی..... ۱۷
- طرح مدیریت تعارض منافع در کمیسیون اجتماعی مجلس..... ۱۸
- لزوم پرهیز صداوسیما از تعارض منافع موسسات آموزش خصوصی..... ۱۸
- محتواهای تصویری تعارض منافع..... ۱۹
- تعارض منافع در مشارکت عمومی - خصوصی..... ۲۰
- تحلیل تعارض منافع در فضای مجازی: تعارض منافع خوب یا بد؟..... ۲۱

درآمد: سند امنیت قضایی؛ جای خالی مدیریت تعارض منافع

کمال رضوی

روز ۲۱ مهر ۱۳۹۹ [سند امنیت قضایی](#) با امضای رئیس قوه ی قضاییه ابلاغ شد. این سند با یک مقدمه، در چهار بخش و ۳۷ ماده تنظیم شده است که عناوین بخش های آن به ترتیب عبارتند از:

- بخش اول: هدف و اصول امنیت قضایی (مواد ۱ تا ۸)
- بخش دوم: حقوق عام شهروندی مربوط به امنیت قضایی (مواد ۹ تا ۱۸)
- بخش سوم: حقوق خاص شهروندی در فرآیند دادرسی (مواد ۱۹ تا ۳۰)
- بخش چهارم: راهبردها (مواد ۳۱ تا ۳۷)

محتوای این سند، عمدتاً برگرفته از قوانین و بخشنامه ها و دستورالعمل های موجود است و به خودی خود حامل مقرره یا دستورالعمل قانونی جدید و بدیعی نیست. در واقع این سند مشابه منشور حقوق شهروندی که توسط دولت ارائه شد، می کوشد با تجمیع و یکپارچه سازی مواد و اصول پراکنده ی قانونی، به برجسته سازی مسئله ی تحول در قوه ی قضاییه بپردازد. بنابراین، روح حاکم بر این سند، «تحول نظام قضایی» است. پیش از این رئیس قوه ی قضاییه از تدوین سند تحول قضایی خبر داده بود. اردیبهشت ۱۳۹۸ بود که [سخنگوی قوه ی قضاییه از تهیه سند تحول قضایی توسط رئیس قوه و تایید آن توسط مقام رهبری خبر داده بود](#). به گفته ی سخنگوی قوه قضاییه، محوری ترین برنامه سند تحول قضایی شامل این موارد بودند: اعتمادسازی در بخش های مختلف جامعه و افزایش اعتماد عمومی، کاهش حجم زیاد پرونده های قضایی و اتخاذ تدبیر مناسب برای کاهش ورودی پرونده ها، کاهش چشمگیر جمعیت کیفری، برخورد قاطعانه با مفاسد درون سازمانی و برون سازمانی، احیای حقوق عامه، تکریم مراجعان.

متن آن سند هیچ گاه منتشر نشد، اما در مقدمه ی سند امنیت قضایی اشاره شده که «این سند تلاش دارد با ترسیم سیاست های کلی مرتبط با تأمین امنیت قضایی شهروندان و با رویکرد تحول نظام قضایی، گام بردارد.»

سند مذکور اقدام مثبتی است که می تواند سنگ بنای تحول در قوه ی قضاییه باشد. به خاطر داریم که روسای پیشین قوه ی قضاییه هر یک به نوبه ی خود به مشکلات ساختاری و اساسی در این دستگاه در بدو ریاست خود اذعان کرده و وعده ی اصلاح آن را داده بودند؛ پرپژواک ترین تعبیر در این زمینه مربوط به مرحوم آیت الله هاشمی شاهرودی بود که در بدو ریاست خود بر قوه ی قضاییه، تعبیر «ویرانه» را برای توصیف آن به کار برد. با گذشت بیش از دو دهه از جمله ی تاریخی مرحوم شاهرودی، همچنان ظرفیت اجرایی دستگاه قضایی در ایران با چالش های جدی مواجه است. [در مقاله ای که در مجله ی حوزه منتشر شده برخی مشکلات قوه قضاییه](#) به این شرح برشمرده شده اند:

- الف) مشکلات ناشی از ساختار شامل:

۱. اطاله دادسی (تعدد مراحل کارشناسی، عدم حضور به موقع شاهد، فریب قاضی با شهادت کذب، اعتراض به کارشناسی نادرست، کمبود کارشناس به ویژه در شهرستان ها، مشغله‌های زیاد کارشناسان در امور دیگر و...)

۲. عدم اتقان در آرای صادره (نقض آرای محاکم به دلیل کثرت پرونده ها، ضعف دانش تخصصی قضات، اعمال سلیقه در صدور آرای قضایی و...)

• (ب) بودجه (کمبود امکانات و تجهیزات مورد نیاز به ویژه توسعه بخش انفورماتیک؛ عدم امکان اجرای برنامه‌هایی مانند جذب، آموزش و نیز انجام اقدامات پیشگیری)

• (ج) ضعف ساختاری (نبود جایگاه پیگیری و نظارت در سیستم قضایی کشور، به روز نبودن قوانین، اجمال برخی قوانین و مواد قانونی، نبود تعریف درست برای برخی جرائم خاص، تعارض برخی قوانین و مواد، نبود قانون درست در زمینه اجرای احکام کیفری، مشکلات تقنینی عرصه املاک و اسناد، عدم ثبات قوانین شکلی و ماهوی، ناهماهنگی قوانین با سیاست‌های کلی قضائی، طولانی بودن روند تصویب لوایح قضائی، نبود کارشناسی درست در تصویب لوایح، مکانیزه نبودن ساختارهای درونی قوه، فقدان تجهیزات مناسب برای ابلاغ، مشکل پلیس زن در بدرقه متهمین زن، فاصله زندان‌ها با حوزه‌های قضائی، مشکلات بهداشتی زندان‌ها، کمبود امکانات، مشکلات مربوط به نیروی انسانی آموزش دیده و متعهد، سمت‌های متعدد افراد و...)

این موارد تنها گوشه‌ای از مشکلات سیستم قضایی کشور است و با یک جستجوی ساده می‌توان مقالات و یادداشت‌های متعددی از سوی کارشناسان مشاهده کرد که به تحلیل چالش‌ها و مسائل قوهی قضاییه پرداخته‌اند. با وجود مشکلات ساختاری و فرایندی مذکور، عزم رئیس قوهی قضاییه برای تدوین سند تحول و سند امنیت قضایی قابل توجه و تامل است. اما کسانی که با معضلات پیچیده در توانمندسازی حکومت آشنایی دارند می‌دانند که تدوین سند تنها بخش آسان کار برای اصلاح است. در واقع، در بسیاری از کشورهای در حال توسعه، برای اعلام عزم جدی برای یک اقدام مبادرت به تهیهی سند می‌کنند. مباحث نظری مربوط به توانمندسازی حکومت و پژوهش‌های تجربی نشان می‌دهد که سندنویسی به خودی خود هیچ گرهی از مشکلات باز نمی‌کند؛ آنچه اهمیت دارد، تغییر واقعی در کارکردها است که باید در بروندها و دستاوردهای یک سیستم بازتاب یافته و شهروندان تغییر را احساس کنند. طبیعی است که مسئولان محترم قضایی نسبت به عملیاتی شدن سند امنیت قضایی تمهیدات لازم را اندیشیده‌اند؛ اما باز هم با الهام از مباحث توانمندسازی حکومت با روش PDIA باید این نکته را مدنظر قرار داد که در یک بروکرسی کژکارکرد، دستور و بخشنامه بالاترین فرد صاحب صلاحیت (در اینجا، رئیس قوهی قضاییه) لزوماً به مقصد (سطوح پایینی قوه: کارکنان خط مقدم) نمی‌رسد و در میانه‌ی سلسله‌مراتب اداری دستگاه قضایی انواع خطوط گسسته اقتدار و رقابت‌های درون‌سازمانی و اقتدارهای موازی می‌تواند به بی‌کارکرد شدن سند امنیت قضایی بینجامد. استفاده از تجارب PDIA در تحقق عملی مفاد سند امنیت قضایی ضرورتی جدی برای کسانی است که به «تغییر واقعی» در قوهی قضاییه می‌اندیشند.

با این مقدمه، لازم است از منظر و دریچه‌ای که این خبرنامه بر آن تمرکز دارد یعنی بحث مدیریت تعارض منافع به سند امنیت قضایی نیم‌نگاهی بیفکنیم. اگر مسئله‌ی تعارض منافع را چنانکه کارشناسان متعددی تصریح می‌کنند یکی از مهم‌ترین علل ناکارآمدی نهادهای حاکمیتی قلمداد کنیم، جا داشت که در سند امنیت قضایی برای این مسئله تمهیداتی در نظر گرفته می‌شد و یک سرفصل در بخش اول سند به بحث مدیریت تعارض منافع اختصاص داده می‌شود. حسن وکیلان (استادیار حقوق عمومی دانشگاه علامه طباطبائی) و داور درخشان (پژوهشگر پژوهشگاه قوه قضائیه) در مقاله‌ای با عنوان «[راهکارهای پیشگیری و مدیریت تعارض منافع در نظام قضایی با رویکرد تطبیقی](#)» به بررسی مدیریت تعارض منافع در نظام قضایی ایران، انگلستان و آمریکا پرداخته و تصریح می‌کنند گرچه تعارض منافع در نظام قضایی آمریکا و انگلیسی از دهه‌ها قبل محل توجه بوده و تمهیداتی برای مدیریت آن در نظر گرفته شده است، اما در ایران «روند آنچنان محسوسی از مدیریت تعارض منافع در نظام قضایی را شاهد نبوده‌ایم.»

محمد علی سنگبر در یادداشت کوتاهی با عنوان «[مصادیق تعارض منافع در نظام قضایی و حقوقی کشور](#)»، نمونه‌هایی از تعارض منافع در دستگاه قضایی را به این شرح برشمرده است:

- وجود رابطه استخدامی بین نمایندگان عضو کمیسیون قضایی و قوه قضائیه و دریافت حقوق این نمایندگان مجلس از قوه قضائیه^۱
 - اعطای پروانه وکالت به قضات پس از بازنشستگی
 - انفصال قضات از قوه قضائیه و ورود به وکالت بدون گذراندن آزمون وکالت
- علاوه بر موارد فوق، مصادیق دیگری از تعارض منافع در قوه قضائیه در سطح سازمانی مطرح است که از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:
- تعقیب جرائم عمومی توسط دادستان‌ها و قضاوت در مورد آنها توسط دادگاه‌ها، اگرچه به صورت مستقل انجام می‌شود اما از آنجا که هر دو امر فوق ذیل وظایف یک قوه قرار گرفته است موجب بروز تعارض وظایف در قوه قضائیه می‌شود.
 - همچنین پیش‌بینی سازوکار انتخاب وکیل در مرکز مشاوران توسط قوه قضائیه که وظیفه دفاع در قوه قضائیه را بر عهده دارند با وظیفه قضاوتی قوه قضائیه، زمینه تعارض منافع را فراهم می‌کند.
 - نگهداری زندانیان در زندان که تحت مدیریت سازمان زندان‌ها به عنوان بخشی از قوه قضائیه انجام می‌شود با وظیفه قوه قضائیه در نظارت بر عملکرد زندان‌ها که توسط قضات و دادستان‌ها انجام می‌شود زمینه تعارض از نوع نظارت بر خود را فراهم می‌کند.

۱. خدائیان، معاون حقوقی قوه قضائیه در حاشیه پنجمین همایش سراسری طب و قضا در تاریخ آبان ماه ۹۴ در توضیح حقوق گرفتن برخی نمایندگان مجلس از قوه قضائیه با اشاره به این موضوع که آن دسته از افرادی که قاضی بودند و نماینده مجلس شده اند، حقوقشان را از قوه قضائیه می‌گیرند، گفت: «آن‌ها خودشان تقاضا داشتند و قوه قضائیه این‌ها را مامور به مجلس می‌کند و بر اساس قوانین، [حقوق آن‌ها از طرف قوه قضائیه پرداخت می‌شود](#)».

• از یک طرف نظارت بر اجرای قوانین توسط قضات در قوه قضائیه توسط دادگاه‌های انتظامی قضات انجام می‌شود و از طرف دیگر نظارت بر اجرای قوانین توسط قضات دادگاه‌های انتظامی توسط بخش دیگری از قوه قضائیه انجام می‌شود که زمینه تعارض از نوع نظارت بر خود را در اجرای قوانین فراهم می‌کند.

این مصادیق ناشی از موقعیت تعارض منافع در ب‌های گردان، اشتغال بیرونی، تعارض وظایف و نظارت بر خود هستند. اگر کنکاشی در مصادیق و موقعیت‌های تعارض منافع در نظام قضایی صورت گیرد، شاهد فهرستی طولانی از این موقعیت‌ها و مصادیق خواهیم بود که بدون تردید از علل بروز ناکارآمدی و فساد در سیستم قضایی است. به رغم اهمیت و فوریت مسئله‌ی مدیریت منافع متعارض در بخش‌های مختلف حاکمیت، دیده نشدن این مسئله در سند امنیت قضایی، خلاء بزرگی برای آن محسوب می‌شود. قابل ذکر است که کسانی که در تدوین سند مذکور نقش داشته‌اند به خوبی اهمیت مسئله‌ی شفافیت را درک کرده و یکی از مواد ۳۷ گانه‌ی این سند (ماده‌ی ۵) به اصل شفافیت اختصاص داده شده است. در این ماده، تمهیداتی برای نگارش همه‌فهم لوایح و بخشنامه‌های قضایی، اعلام تصمیمات اداری به طرفین دعوا، انتشار برنامه و اوقات رسیدگی جلسات علنی دادگاه‌ها در تارنمای قوه قضائیه، ضبط و نگهداری صدا و تصویر جلسات رسیدگی به درخواست طرفین دعوی و امکان دسترسی و کلا به این محتوا و انتشار آراء قطعی دادگاه‌ها با هدف تحلیل و نقد صاحب‌نظران و متخصصان به صورت کامل ضمن حفظ حریم خصوصی اشخاص در تارنمای قوه قضائیه در نظر گرفته شده است.

می‌دانیم که شفافیت یکی از ارکان مدیریت تعارض منافع است؛ اما اینکه چه شکلی از شفافیت برای مدیریت تعارض منافع ضروری است، موضوعی محل تامل است. نمونه‌ها و مصادیقی از شفاف‌سازی که در ماده‌ی ۵ سند امنیت قضایی ذکر شده گرچه بسیار مهم است و در صورت تحقق عملی کمک بزرگی به تسهیل دادرسی و اقامه‌ی حقوق شهروندان می‌کند، اما برای مقصود مدیریت تعارض منافع کفایت نمی‌کند. تعارض منافع در قوه‌ی قضایی در دو وجه کارکنان و تعارض منافع سازمانی بروز می‌یابد. تعارض منافع کارکنان در سطح فردی رخ داده و مطابق نمونه‌هایی که در بالا ذکر شد می‌تواند مشتمل بر مسائلی نظیر در ب‌های گردان و ارتباطات پسا‌شغلی، اشتغال بیرونی، سهامداری و مالکیت، دریافت هدیه، خویشاوندسالاری و انگیزه‌های کمی-مذهبی و سیاسی باشد. در سطح سازمانی، تعارض منافع می‌تواند ناظر بر تعارض وظایف و تعارض درآمد و وظیفه باشد. به عنوان نمونه به این مورد نظر بیفکنیم:

پور مختار عضو کمیسیون حقوقی و قضایی مجلس، در گفت‌وگو با خبرگزاری خانه‌ملت در تاریخ ۱ اردیبهشت ماه ۹۶ در دفاع از افزایش هزینه دادرسی دادگاه‌ها گفت: «قوه قضائیه با افزایش هزینه‌های دادرسی باید کمبودها و نیازهای بودجه‌ای را تامین و جبران کند».

معنای تلویحی سخن این عضو کمیسیون قضایی مجلس این است که اطالهی دادرسی و پریپیچ و خم شدن آن می‌تواند به افزایش درآمد و کاهش مشکلات بودجه‌ای قوه‌ی قضائیه بینجامد؛ هرچند منظور وی ظاهراً افزایش تعرفه‌های دادرسی است، اما این افزایش هزینه از طریق طولانی شدن فرایند دادرسی نیز ممکن است حاصل شود. بنابراین می‌توان مشاهده کرد که تعارض درآمد و وظیفه می‌تواند بستر ساز یکی از مشکلات شهروندان در مواجهه با قوه‌ی قضائیه شود.

با بازگشت به موضوع قبلی، مشاهده می‌کنیم که نمونه‌های ذکرشده ذیل ماده ۵ سند امنیت قضایی ناظر بر شفافیت فرایندهای قضایی برای شهروندان است؛ اما شفافیت در وضعیت کارکنان و زیرسیستم‌های نظام قضایی را مدنظر ندارد. برای مثال، آن نوع شفافیتی که می‌تواند به مدیریت تعارض منافع در یک سازمان کمک کند، انتشار عمومی یا درون‌سازمانی ارتباطات شغلی، مالکیت و سهامداری بیرونی، اظهارنامه‌های منافع متعارض توسط کارکنان، اظهارنامه‌های دریافت هدایا و مواردی از این دست است که ضامن پیشگیری از قرار گرفتن کارکنان قوهی قضاییه در معرض تعارض منافع است.

در پایان باید تصریح کرد که اقدام رئیس قوهی قضاییه در تدوین و ابلاغ سند امنیت قضایی اقدامی مهم و در صورت فراروی از نمایش‌های رایج در نهادهای حاکمیتی و تحقق عملی و واقعی، گامی درخور برای اصلاح فرایندی قوهی قضاییه است که می‌تواند تقویت ظرفیت‌های اجرایی حاکمیت را در پی داشته باشد. تمهید مکمل‌هایی نظیر مدیریت منافع متعارض در اجزای مختلف این قوه می‌توانست این سند را جامع‌تر کند، اما همین سند نیز ظرفیت مهمی برای تحول قضایی تدریجی در ایران است. استفاده از ظرفیت رسانه‌های مستقل و آزاد و تشکل‌ها و نهادهای مدنی و حرفه‌ای مرتبط با حوزهی قضاوت و حقوق و نیز کارشناسان و دانشگاهیان می‌تواند بستری نظارتی برای رصد اجرای این سند فراهم آورد. «نظارت بر خود» که در این مقاله نیز مصادیقی از آن در مورد قوهی قضاییه بیان شد، موقعیتی رایج از تعارض منافع است. برای رفع مسئلهی نظارت بر خود، یک راهکار بازبینی‌های ساختاری است به شکلی که مقام قاعده‌گذاری، نظارت و اجرا کاملاً از همدیگر تفکیک شوند. تحقق این تفکیک ساختاری شاید همیشه مقدور نباشد. اما یک راهکار فرایندی و موثر دیگر، استفاده از ظرفیت نظارتی جامعه است. با همه‌ی محدودیت‌ها و مشکلاتی که در مورد رسانه‌ها و تشکل‌های مدنی و انجمن‌های حرفه‌ای وجود دارد، نقش دیده‌بانی و گزارش‌گری این نهادها می‌تواند کمک کار قوهی قضاییه باشد. در سال‌های اخیر انجمن دیده‌بان شفافیت و عدالت گاه در مسائل قضایی ورود کرده و نسبت به تخلفاتی که در درون قوهی قضاییه رخ داده اعلام عمومی کرده است. الگوهایی از این دست باید تکثیر شود و به تمام تشکل‌های مدنی فعال در حوزهی شفافیت و مقابله با فساد و نیز انجمن‌های حرفه‌ای حوزهی قضاوت و وکالت این مصونیت و جایگاه داده شود که عملکرد قوهی قضاییه را زیر ذره‌بین نقد و رصد ببرند. این راهکار، کمک بزرگی برای مدیریت تعارض منافع در این قوه و نیز تحقق اهداف سند امنیت قضایی خواهد بود. بر این اساس، پیشنهاد می‌شود قوهی قضاییه گام بعدی خود برای تحقق سند امنیت قضایی را با جلب مشارکت عمومی رسانه‌ها و نهادهای حرفه‌ای و مدنی فعال در حوزهی حقوق و قضاوت برای نظارت بر حسن اجرای این سند بردارد.

گزیده اخبار، تحلیل‌ها و گزارش‌های اصلی هفته گذشته در حوزه تعارض منافع به این شرح است:

- هیات وزیران آیین‌نامه اجرایی مربوط به رتبه‌بندی تولیدکنندگان کالاها، عرضه‌کنندگان خدمات و پیمانکاران طراحی - ساخت را تصویب کرد. نکته‌ی مهم در تصویب این آیین‌نامه، پیش‌بینی مسئلهی مدیریت تعارض منافع است.

- محسن حاجی میرزایی وزیر آموزش و پرورش در جمع خبرنگاران درباره سرنوشت بخشنامه تعارض منافع گفت: بیش از ۹۵ درصد تحقق یافته است و یک بخش کوچکی مانده است که همین روزها انجام می شود.
- وزارت امور اقتصادی و دارایی طی اطلاعیه ای با رد کردن مسئله تعارض منافع در مقررتهای تأکید کرد، کلیه تصمیمات مربوط به حذف قوانین و مقررات زائد کسب و کار بر مبنای «مشورت با نمایندگان بخش خصوصی و اصناف مختلف» و نه از سوی مراجع صادر کننده مجوز، بلکه توسط «هیأت مقررات زدایی و تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار» اتخاذ می شود.
- فراخوان یازدهمین جشنواره مردمی فیلم عمار در چهار بخش مجزا منتشر شد. در بخش «پایش و پالایش اجتماعی» یکی از موضوعات بخش رقابتی، «نقش تعارض منافع در ایجاد ناکارآمدی» ذکر شده است.
- به همت معاونت طرح و برنامه آستان قدس رضوی، «آیین نامه گزارشگری تخلف» به منظور جلوگیری از وقوع تخلفات اداری، اقتصادی و تشویق و حمایت از گزارش دهندگان تخلف تدوین شد. در فهرست تخلفات این آیین نامه، «ایجاد تعارض منافع» نیز گنجانده شده است.
- بررسی کلیات طرح مدیریت تعارض منافع در دستور کار نشستهای هفته جاری کمیسیون اجتماعی مجلس شورای اسلامی قرار دارد.

مرکز توانمندسازی حاکمیت و جامعه جهاد دانشگاهی - ۲۶ مهر ۱۳۹۹

توانمندسازی
حاکمیت و جامعه

با ما در تماس باشید

برای ارسال نقدها، نظرات و پیشنهادهای مورد خبرنامه هفتگی تعارض منافع و همچنین یادداشتها و تحلیل هایتان برای انتشار در خبرنامه با آدرس ایمیل مرکز توانمندسازی حاکمیت و جامعه جهاد دانشگاهی مکاتبه فرمایید:

info [at] iran-bssc.ir

گزارش شهروندی: مقاومت در برابر قوانین منع تعارض منافع بررسی موردی اشتغال همزمان در نظام مهندسی شیراز

فاطمه نصیری

◀◀◀ مرکز توانمندسازی حاکمیت و جامعه جهاد دانشگاهی در راستای رسالت خود برای پیگیری کارشناسی مصادیق تعارض منافع و تلاش عملی و ترویجی برای حل مسائل ناشی از این مصادیق، نسبت به بررسی گزارش‌های دریافتی از شهروندان در مورد مصادیق تعارض منافع در نهادهای حاکمیتی، بخش خصوصی و مدنی اقدام می‌کند. در همین راستا گزارش پیش رو، بر اساس اطلاع‌رسانی شهروندی به مصداقی از تعارض منافع در نظام مهندسی و شهرداری شیراز پرداخته است. خبرنامه‌ی هفتگی تعارض منافع آمادگی دارد با دریافت مستندات مصادیق تعارض منافع از سوی شهروندان، نسبت به بررسی کارشناسی و پیگیری آن اقدام نماید.

مدیریت تعارض منافع در حوزه ساخت‌وساز با بخشنامه وزیر راه و شهرسازی در سال ۹۶ مورد توجه جدی قرار گرفت. اما اجرایی شدن این بخشنامه نه تنها مورد مخالفت جدی سازمان و بدنه نظام مهندسی قرار گرفت، بلکه با تغییر وزیر وقت اجرایی شدن این بخشنامه به فراموشی سپرده شد. اما منع اشتغال همزمان توسط برخی شوراهای شهر و شهرداری‌ها دنبال شد و در مقابل برخی شهرداری‌ها راهی کاملاً مغایر با مفاد این بخشنامه را پیش گرفته‌اند. در مطلب پیش رو ضمن مرور اجمالی بر سیر اجرایی شدن بخشنامه با تأکید بر قانون نظام مهندسی و کنترل اجرای ساختمان در پی پاسخ به این سوال مشخص بوده‌ایم: چه کسی مسئول اجرای این بخشنامه است؟

موضوع مدیریت تعارض منافع اشتغال همزمان در ایران اولین بار در قانون برنامه پنجم (۱۳۹۴-۱۳۹۰) مطرح شد. در تبصره ۲ ماده ۳۲ قانون برنامه پزشکان از اشتغال همزمان در مراکز آموزشی- درمانی دولتی و عمومی و مراکز تشخیصی، آموزشی، درمانی و بیمارستان‌های بخش خصوصی و خیریه منع شده بودند. اما قانون منع اشتغال همزمان کادر درمانی در دو بخش خصوصی و عمومی هیچ‌گاه اجرایی نشد. باآنکه موضوع اشتغال همزمان در بخش سلامت برای اذهان عموم و حتی کارشناسان و مسئولین ملموس‌تر است، اما در تمام دستگاه‌های دولتی فراگیر است.

در سال ۱۳۹۶ اشتغال همزمان مهندسين ناظر در دستگاه‌های دولتی مورد توجه جدی دکتر آخوندی وزیر وقت وزارت راه و شهرسازی قرار گرفت. وی در پی ابلاغ «دستورالعمل اجرایی بند ۵ ماده ۲ مکرر آیین‌نامه اجرایی قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان» کارکنان ۹ دستگاه دولتی (و سپس ۱۲ دستگاه دولتی) را از فعالیت نظارت ساختمانی منع کرد. در این دستورالعمل به مشمولان حداکثر تا ابتدای سال ۹۷ فرصت داده شده بود که نسبت به تودیع پروانه اشتغال به کار خویش به سازمان نظام مهندسی محل عضویت خود اقدام کنند. اما این تنها بخشنامه دکتر آخوندی برای مدیریت تعارض منافع در نظام مهندسی نبود و با ابلاغیه‌های دیگری در خصوص «منع دریافت ۵ درصد از حق الزحمه مهندسين ناظر توسط نظام مهندسی» و «انتخاب ناظر توسط مالک» همراه شد. وزیر وقت که آشنا به پیچ‌وخم‌های متعارض نظام مهندسی بود، قصد جراحی یک‌باره تمام موقعیت‌های تعارض منافع حاکم بر نظام مهندسی

به نفع بدنه نظام مهندسی و شهروندان را داشت. اما ابتدا با مقاومت ریاست سازمان نظام مهندسی وقت، سپس شکایت جمعی از مهندسین ناظر به دیوان عدالت اداری و مقاومت در برابر اجرایی شدن ابلاغیه‌ها روبه‌رو شد. سرانجام نیز با تغییر وزیر راه و شهرسازی اجرایی شدن منع اشتغال هم‌زمان به محاق رفت.

اگرچه با تغییر وزیر، اما دستورالعمل وزیر سابق دستمایه‌ای قرار گرفت برای تصویب ماده ۷ مصوبه «مدیریت تعارض منافع در شورای شهر تهران». این ماده که به موضوع منع اشتغال هم‌زمان اشاره دارد، کارکنان شهرداری تهران و واحدهای تابعه را که مسئولیت بررسی یا تایید نقشه یا امور مربوط به کنترل ساختمان را بر عهده دارند از استفاده از پروانه نظام مهندسی ساختمان در شهر تهران منع می‌کند. اما با شکایت مهندسین ناظر مشمول این قانون به دیوان عدالت اداری، دیوان در تاریخ ۱۱ خرداد ۱۳۹۸ به سبب فقدان نص قانونی پشتیبان و خروج تخصصی موضع قاعده از حدود صلاحیت شورای شهر دستور توقف موقت اجرای این ماده را صادر کرد. اما در مشورت‌ها و رایزنی‌های بعدی شورای شهر با دیوان، با استناد به بخشنامه مذکور که در سال ۹۶ از سوی وزیر راه و شهرسازی ابلاغ شد؛ ماده ۷ مصوبه شورای شهر تهران در دی ماه ۱۳۹۸ اصلاح و تصویب شد. همچنین به منظور رفع ابهام از مشمولان این بند، تبصره‌ای به این ماده اضافه شد؛ که مطابق با آن شهرداری تهران مکلف شد ظرف مدت حداکثر یک ماه پس از تصویب این مصوبه لیستی شامل شهردار تهران، شهرداران مناطق و نواحی و معاونین آن‌ها، و تمام کارکنان مرتبط با کنترل نقشه و صدور پروانه و اعضای هیئت مدیره و مدیرعامل و معاونین سازمان نوسازی شهرداری تهران، به‌عنوان لیست ممنوعه در سامانه شهرسازی برای کلیه مناطق شهر تهران اعمال نماید. (ایسنا ۱۳۹۸/۷/۹)

شورای شهر رشت پیشگام بعدی منع اشتغال هم‌زمان مهندسین ناظر در شهرداری شد. این شورا در دی ماه ۱۳۹۸ شهرداری رشت را مکلف کرد ظرف مدت حداکثر ۱۵ روز پس از تصویب مصوبه منع اشتغال هم‌زمان، ضمن ابلاغ آن به کارکنان شهرداری رشت بر عملکرد آنان نظارت کند که دارندگان پروانه‌های اشتغال به کار مهندسی ساختمان تا مادامی که در شهرداری رشت در حوزه‌های مرتبط با صدور پروانه ساختمانی و نظارت و کارشناسی مرتبط با آن مشغول به کار هستند به علت تعارض منافع از پروانه اشتغال به کار مهندسی خود در رشت استفاده نکنند. همچنین افراد مشمول نباید راسا یا به واسطه و یا به مباشرت به تاسیس دفاتر خصوصی فنی و مهندسی ساختمان اقدام یا با آنان همکاری کنند. شورای شهر رشت در انتها تأکید کرده بود متخلفان از این مصوبه علاوه بر برخورد بر اساس تخلفات اداری به شورای انتظامی سازمان نظام مهندسی ساختمان استان معرفی خواهند شد، در صورت عدم نظارت کافی برای اجرای این مصوبه و عدم معرفی کارکنان متخلف، علاوه بر شهردار رشت، مدیران مافوق کارکنان متخلف نیز مسئول خواهند بود و متخلف شناخته خواهند شد.

اما نظام مهندسی و شهرداری برخی شهرها نه تنها تلاشی در جهت اجرای این بخشنامه و منع اشتغال هم‌زمان صورت نمی‌دهند، بلکه کاملاً در تضاد با روح آن، عضو هیئت مدیره نظام مهندسی استان را به سمت شهردار منطقه برمی‌گزینند. رئیس سابق سازمان نظام مهندسی استان فارس که در این دوره (هشتم) عضو هیئت مدیره نظام مهندسی این استان است، در اسفند ۱۳۹۸ توسط شهردار شیراز به سمت شهردار منطقه یک شیراز برگزیده شده است. این در حالی است که در دستورالعمل اجرایی وزارت راه و شهرسازی ابلاغی سال ۹۶ صراحتاً ذکر شده اعضای هیئت مدیره، بازرسان، شورای انتظامی و هیئت رئیسه سازمان‌های نظام از دوره آتی به بعد مکلف به رعایت موضوع اشتغال هم‌زمان

هستند. هر چند فرد مذکور در زمان شرکت در انتخابات نظام مهندسی مشمول این بخشنامه نبوده است اما انتخاب وی به سمت شهردار منطقه یک شیراز ناقض این بخشنامه است.

منع اشتغال هم‌زمان اعضای هیئت‌مدیره نظام مهندسی به بخشنامه وزیر سابق راه و شهرسازی محدود نمی‌شود، بلکه در ماده ۵۹ اصلاحیه آیین‌نامه اجرایی قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان (۱۳۹۴/۱۲/۵) که به شرایط عضویت در هیئت‌مدیره می‌پردازد، صراحتاً ذکر شده است که به منظور رفع تعارض منافع و تسهیل رقابت سالم و اجتناب از اختلال در انجام وظایف، تصدی هم‌زمان کارکنان دستگاه‌های نظارتی یا اجرایی مرتبط با موضوع قانون، در هیئت‌مدیره مجاز نمی‌باشد. همچنین قانون‌گذار در ادامه تصریح کرده شرایط این ماده در تمام طول عضویت در هیئت‌مدیره الزامی است و هرگاه عضو هیئت‌مدیره شرایط مذکور را از دست بدهد عضویت وی در هیئت‌مدیره از دست خواهد رفت. بنابراین دستورالعملی را که وزیر سابق مسکن و شهرسازی ابلاغ کرد مستند به قوانین هست و تا زمانی که قانون نظام مهندسی و اصلاحیه آن تغییر نکند یا آیین‌نامه اجرایی مصوب هیئت دولت تغییر نکند این ممنوعیت پایرجاست و اجرای آن الزامی است.

اما باید پرسید مسئول اجرای این بخشنامه چه سازمان و اشخاصی هستند؟ در همان بخشنامه دکتر آخوندی تصریح شده است هیئت‌مدیره‌های سازمان‌های نظام مهندسی موظف‌اند تدابیر اجرایی لازم برای دریافت و محافظت از پروانه‌های اشتغال تودיעی اتخاذ نمایند. بنابراین هیئت‌مدیره نظام مهندسی مجری این بخشنامه است. اما زمانی که مجری متخلف است تکلیف اجرایی شدن بخشنامه چه می‌شود؟ عدم اجرای این بخشنامه و نقض ماده ۵۹ قانون نظام مهندسی، در حکم «تخلف انتظامی» است و مشمول جرائم قانون سازمان نظام مهندسی ساختمان می‌شود. مرجع رسیدگی به تخلفات اعضای هیئت‌مدیره و شورای انتظامی استان اعم از اینکه به اعتبار وظایف آن‌ها در هیئت‌مدیره یا شورای انتظامی استان و یا به اعتبار عضویت آن‌ها در نظام مهندسی استان باشد، بر عهده شورای انتظامی نظام مهندسی خواهد بود و اجرای مفاد رأی صرف‌نظر از نوع و موضوع آن با دبیرخانه شورای انتظامی نظام مهندسی می‌باشد. همچنین مطابق با ماده ۹۱ قانون نظام مهندسی بی‌توجهی به مفاد شیوه‌نامه‌ها، بخشنامه‌ها، اطلاعیه‌ها و اخطاریه‌های قانونی و مانند آن‌ها، ابلاغی مراجع ذی‌ربط قانونی، دارای مجازات انتظامی از درجه یک تا درجه چهار است.

همچنین مطابق با مبحث دوم مقررات ملی ساختمان، وزارت راه و شهرسازی به‌عنوان ناظر عالی در ساخت‌وساز بر عملکرد سازمان‌های عهده‌دار کنترل و اجرا، در زمینه رعایت دقیق مقررات ملی ساختمان و ضوابط شهرسازی نظارت می‌کند و در صورت مشاهده تخلف، موارد را به سازمان نظام مهندسی استان یا مراجع صدور پروانه ساختمان گزارش داده و تا رفع تخلف موضوع را از مراجع قانونی و در صورت لزوم قضایی پیگیری نماید. شنیده‌ها حاکی از آن است که تذکرات قانونی مکرر سازمان راه و شهرسازی استان فارس به سازمان نظام مهندسی استان در این رابطه در جریان است، اما تاکنون اقدام عملی‌ای در راستای رفع این تعارض صورت نگرفته است.

در اردیبهشت ۱۳۹۵ ماجرای اندکی مشابه در هیئت‌مدیره نظام مهندسی اصفهان رخ داده بود. بر اساس قانون نظام مهندسی ریاست نظام مهندسی استان شغلی تمام‌وقت محسوب می‌شود، اما رئیس سازمان نظام مهندسی اصفهان هم‌زمان به مدت ۳۵ ماه از دو محل سازمان و دانشگاه حقوق دریافت کرده، دانشجوی بورسیه دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات تهران بود و هم‌زمان با آن ریاست سازمان نظام مهندسی استان را نیز بر عهده داشت. شورای

انتظامی نظام مهندسی پیرو شکایت‌های متعدد علیه این شخص (تخلفات دیگری نیز در پرونده وجود داشت) رای به محکومیت درجه ۴ انتظامی به‌قرار عدم استفاده موقت از پروانه اشتغال به مدت ۲ سال صادر کرد. اما به گفته علی بنیادی نژاد رئیس وقت شورای انتظامی برکناری این مقام بر اساس مفاد ماده ۵۹ آیین اجرایی توسط وزارت راه و شهرسازی صورت گرفته و شورای انتظامی نظام مهندسی به‌هیچ‌عنوان نمی‌تواند به‌طور مستقیم رای به برکناری دهد (روزنامه دنیای اقتصاد ۹۵/۳/۲۵).

بنابراین در یک جمع‌بندی می‌توان گفت شورای انتظامی نظام مهندسی به‌عنوان مرجع رسیدگی به تخلفات هیئت‌های مدیره استان‌ها، هیئت‌مدیره نظام مهندسی به‌عنوان مسئول تودیع پروانه افراد مشمول بخشنامه منع اشتغال هم‌زمان، از سویی وزارت راه و شهرسازی که مسئول عالی‌نظارت و رسیدگی به عملکرد نظام مهندسی است، در قبال این تخلف آشکار مسئول هستند. از سوی دیگر بخشنامه و آیین‌نامه‌های صادره از سوی وزارت راه و شهرسازی برای تمام مراجع صدور پروانه من جمله شهرداری‌ها لازم‌الاجراست، بنابراین شهرداری این استان و اداره کل بازرسی عملکرد آن، می‌بایست در انتخاب شهردار منطقه یک این بخشنامه را مورد توجه قرار می‌داد و اکنون باید پاسخگو باشند. وزارت راه و شهرسازی و شهرداری‌ها و نظام مهندسی، مسئولیت اصلی نظارت عالی بر اجرای مقررات ملی ساختمان را دارند اما اشتغال هم‌زمان در این مراجع نظارتی، موجب مخدوش شدن مرز مشخص بین مسئولیت‌های آن‌ها خواهد شد که در نهایت به‌صوری کاری در نظارت و اجرای ساخت‌وسازهای شهری و بی‌کیفیت شدن سازه‌های شهری منجر خواهد شد.

همان‌طور که توضیح داده شد وزارت راه و شهرسازی پیشگام ابلاغ و تلاش برای مدیریت تعارض منافع در کشور است. اما مرور تجربه این وزارتخانه در اجرای مقررات مدیریت تعارض منافع در حوزه خدمات نظام مهندسی نشان می‌دهد که مخالفت آشکار مشمولین بخشنامه در قبال اجرای بخشنامه منع اشتغال هم‌زمان از یک‌سو، و نادیده انگاری قوانین و دستورالعمل‌ها و مقاومت در قبال اجرای آن‌ها از سوی دستگاه‌های اجرایی و مدیران اجرایی آن از سوی دیگر مانعی برای مدیریت تعارض منافع در سیستم اداری-اجرایی ایران است. در شرایطی که سیستم اجرایی کشور در برابر اجرایی شدن مدیریت تعارض منافع در مقابل تصمیم‌گیران دست به مقاومت می‌زند، به نظر می‌رسد که باید نقطه ثقل مطالبه از تصمیم‌گیران سیاسی به مردم و جامعه مدنی منتقل شود. در چنین شرایطی مطالبه‌گری رسانه‌ها، شهروندان و بدنه نظام مهندسی که ذینفعان اصلی اجرایی شدن مقررات مدیریت تعارض منافع در نظام مهندسی ساختمان و به‌طور کلی حوزه مسکن و ساخت‌وساز شهری هستند، نقش مهمی در اجرایی شدن قوانین به نفع عموم شهروندان خواهد داشت.

گزارشگر مصادیق تعارض منافع باشید!

با گزارش مستند موارد نقض قوانین منع تعارض منافع در بخش‌های مختلف، به حل مشکلات مردم، تقویت اعتماد عمومی و کارآمدسازی نظام حکمرانی یاری رسانید:

[info \[at\] iran-bssc.ir](mailto:info@iran-bssc.ir)

پیش‌بینی اصل تعارض منافع در آیین‌نامه رتبه‌بندی تولیدکنندگان

پایگاه اطلاع‌رسانی ریاست جمهوری - ۲۰ مهر ۹۹
◀ تعارض منافع در حوزه‌ی کسب‌وکارها و بازرگانی

هیات وزیران به ریاست حجت الاسلام والمسلمین دکتر حسن روحانی رئیس‌جمهور، آیین‌نامه اجرایی مربوط به رتبه‌بندی تولیدکنندگان کالاها، عرضه‌کنندگان خدمات و پیمانکاران طراحی - ساخت را تصویب کرد. نکته‌ی مهم در تصویب این آیین‌نامه، پیش‌بینی مسئله‌ی مدیریت تعارض منافع است. بنا به گزارش پایگاه اطلاع‌رسانی ریاست جمهوری به منظور نظارت بر حسن اجرای این مصوبه، تعیین فهرست سایر مجریان ذی صلاح قانونی غیردولتی و رسیدگی به اعتبار گواهی‌های صادره توسط مجریان رتبه‌بندی از جمله رعایت اصل بی‌طرفی و **عدم تعارض منافع**، کارگروهی متشکل از نمایندگان وزارت، سازمان برنامه و بودجه کشور و وزارت امور اقتصادی و دارایی (سازمان بورس و اوراق بهادار) و دستگاه اجرایی ذی‌ربط تشکیل می‌شود و تصمیمات کارگروه با اکثریت آرا، لازم‌الاجراست.

[پایگاه اطلاع‌رسانی ریاست جمهوری](#)

تعارض منافع ناشی از عدم تفکیک تنظیم‌گر و متصدی در بخش انرژی

محمد رضا اکبری (مدیرگروه نفت اندیشگاه تحلیلگران انرژی) - ۲۰ مهر ۹۹

◀ تعارض منافع در حوزه‌ی انرژی

اگر سطوح حکمرانی در کشور را بخواهیم تشریح کنیم به ۴ سطح اصلی می‌رسیم. یک سطح، سطح سیاست‌گذاری کلان است، یک سطح، سطح برنامه‌ریزی و مدیریت است، سطح بعدی سطح تنظیم‌گری و سطح آخر سطح تصدی‌گری است. این چهار سطح اگر به صورت صحیح تفکیک شود و قابلیت نظارت داشته باشد، می‌توان آن را به صورت یک کارخانه دید که از یک سمت سیاست وارد می‌شود سپس مدیریت و برنامه‌ریزی انجام می‌شود و تعارض منافع آن در نهاد تنظیم‌گر کاهش می‌یابد و متصدی وجود دارد که قابلیت اجرای صحیح آن سیاست تحت نظارت ناظر مستقل خواهد داشت.

از همین نقطه است که ایراد اصلی کشور در حوزه‌های مختلف از جمله بخش انرژی خودش را نشان می‌دهد. ما در حوزه انرژی مثلاً در بخش بالا دستی نفت و گاز، تفکیک قابل توجهی بین نهاد سیاست‌گذار، و برنامه‌ریزی نهاد تنظیم‌گر، تصدی‌گر وجود ندارد و عملاً تجمیعی از این موارد در شرکت‌های که صرفاً وظیفه اجرا دارند انجام می‌شود که کار بسیار اشتباهی است و این قضیه باید هر چه زودتر اصلاح شود و تا زمانی که عملاً کار سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی مدیریت که امری حاکمیتی است و در بدنه اجرایی کشور در حال انجام است این مشکلات همچنان پا بر جا است.

[گروه خبری - تحلیلی نفتی‌ها](#)

مدیریت تعارض منافع؛ لایحه‌ای که ۷ سال خاک می‌خورد

مهدی اسفندیار (دبیر سرویس سلامت و رفاه اجتماعی روزنامه صدای ملت) - ۲۰ مهر ۹۹
◀ تعارض منافع در حوزه بهداشت و درمان

دعوی اخیر جامعه جراحان عمومی و وزارت بهداشت یک نقطه ثقل دارد به نام تعارض منافع، دردی که در تمام حوزه‌های کشور ریشه زده و روزی نیست که فریاد عده‌ای از تبعات این معضل عظیم بلند نشود. در صنعت، کشاورزی، آموزش و ... ریشه‌های تعارض منافع چنان مثل یک اختاپوس بر روندهای اداره کشور تنیده شده که شکل عریان آن اکنون در جلوی چشم همه است. در حوزه سلامت همین دعوی جامعه جراحان را پرستاران و فیزیوتراپیست‌ها قبلا و رشته تغذیه اکنون داشته است.

نکته اینجاست که واقعا چرا این فساد بزرگ و عظیم که در حال بلعیدن اعتماد عمومی و آرامش مردم است به حال خود رها شده است؟ مجلس، دولت و سازمان‌های نظارتی و این همه مراکز سیاست‌گذاری و ... چرا باید اجازه بدهند که همچنان این معضل عظیم ریشه‌های پیشرفت کشور را خشک کند؟ این روزها در میان این همه گرفتاری مردم که سایه شدید بیم را بر سر آن‌ها نهاده هنوز تصمیمات غیرکارشناسی و در ظن شدید تعارض منافع و ... دیده می‌شود، کاش یکی در این کشور پیدا شود و به این سؤال پاسخ دهد که چرا در این کشور این بدیهیات اصول اداره کشور رعایت نمی‌شود، ۷ سال خاک خوردن لایحه منع تعارض منافع؟! ۷ سال!

اما امروز باید خطاب به همه اقشار جامعه سلامت کشور بگویم؛ تعارض منافع روی سقف خانه همه آوار خواهد شد حالا دیر یا زود، فرقی ندارد، اعتراض را نگذاریم به روز آوار شدن آن بر سقف خانه ما... مطالبه گر باشیم و فقط جلوی بینی را نبینیم، تغذیه یا پرستاری یا پزشکی عمومی شاغل در پزشک خانواده و اکنون جراحان عمومی... این آسیاب به نوبت در حال چرخیدن است و باید فکری کرد. ریشه همه تبعیض‌ها و گرفتاری‌ها همین تعارض منافع است و مگر می‌شود ایرانی بود و در این مملکت زندگی کرد و ریشه‌های عمیق فساد و تعارض منافع را در صنعت، کشاورزی، آموزش و سلامت ندید؟

📧 روزنامه رسالت

تحقق ۹۵ درصدی مدیریت تعارض منافع در آموزش و پرورش

محسن حاج میرزایی (وزیر آموزش و پرورش) - ۲۲ مهر ۹۹
◀ تعارض منافع در حوزه‌ی آموزش عمومی

محسن حاجی میرزایی وزیر آموزش و پرورش در جمع خبرنگاران درباره سرنوشت بخشنامه تعارض منافع گفت: بیش از ۹۵ درصد تحقق یافته است و یک بخش کوچکی مانده است که همین روزها انجام می‌شود.

📧 خبرگزاری پانا

تعارض منافع، مانعی سر راه مولدسازی دارایی‌های دولت

سید هادی سبحانیان (عضو هیئت علمی دانشگاه خوارزمی) - ۲۱ مهر ۹۹

◀ تعارض منافع در دولت

در مولدسازی، دولت یک «جریان» درآمدی را از محل دارایی‌های خود ایجاد می‌کند که این اتفاق با فروش دارایی، محقق نمی‌شود. مثلاً می‌توان از اجاره بلند مدت یک ساختمان دولتی به بخش خصوصی یا تغییر کاربری زمین‌ها یا ساختمان‌های دولتی، درآمدی پایدار را برای دولت ایجاد کرد. در این زمینه تجربه‌های مختلفی نیز در کشورهای مختلف وجود دارد به عنوان نمونه در چین بخش قابل توجهی از منابع پروژه‌های عمرانی را از این محل به دست آورده‌اند اما در کشور ما متأسفانه خیلی به این حوزه‌ها فکر نشده است.

تعارض منافع هم در این زمینه وجود دارد؛ به این معنی که دستگاه‌های ما متأسفانه تملک دارایی‌هایشان را قدرت خودشان تصور می‌کنند و واگذاری آن اراضی یا ساختمانها را کاهش قدرت خودشان قلمداد می‌کنند. البته برای اینکه این اتفاق رخ ندهد می‌توان مکانیزم‌های انگیزشی یا تنبیهی را نیز مدنظر قرار داد به عنوان نمونه برای تشویق دستگاه‌ها به مولدسازی، می‌توان بخشی از درآمد ناشی از مولدسازی را به خود آن دستگاه یا سازمان اختصاص داد.

[خبرگزاری مهر](#)

تعارض منافع در وزارت بهداشت، بستر ساز فرار مالیاتی پزشکان

سید مجید حسینی (عضو هیئت علمی دانشگاه تهران) - ۲۲ مهر ۹۹

◀ تعارض منافع در حوزه بهداشت و درمان

سید مجید حسینی، عضو هیئت علمی دانشگاه تهران از منتقدان موضوع فرار مالیاتی پزشکان است. وب در پاسخ به این سوال که «چطور می‌توان با فرار مالیاتی پزشکان به بهانه دریافت پول نقد توسط برخی از مدیران ارشد وزارتخانه مقابله کرد؟» با اشاره به تعارض منافع تصریح کرد:

متأسفانه از سال ۱۳۹۵ آمارهای ملی سلامت منتشر نشده است، اما در آن سال برآورد درآمد پزشکان ۵۰ هزار میلیارد تومان و مالیات اخذ شده از پزشکان ۱۵۰ میلیارد تومان بوده که بسیار کمتر از سطح مالیاتی بوده است. در سال‌های اخیر وزارت بهداشت به دلیل تعارض منافع، آمار ملی سلامت را اعلام نکرده بنابراین نمی‌توان آمار دقیقی از فرار مالیاتی پزشکان ارائه داد.

متأسفانه اکنون اغلب مدیران ارشد وزارتخانه پزشک هستند و این بهانه‌ها به دلیل تعارض منافع آنهاست و تا زمانی که این ساختار مدیریتی ادامه داشته باشد نمی‌توان امیدوی به بهبود شرایط داشت، اما امیدواریم در آینده مدیریت بخش‌های مختلف وزارت بهداشت به مدیران حوزه سلامت واگذار شود تا بدون در نظر گرفتن منافع، قوانین را وضع کنند.

[پایگاه خبری-تحلیلی قدس آنلاین](#)

تعارض منافع در مقررات زدایی دولت وجود ندارد

وزارت امور اقتصادی و دارایی - ۲۳ مهر ۹۹

◀ تعارض منافع در حوزه‌ی کسب و کار

وزارت امور اقتصادی و دارایی طی اطلاعیه‌ای، تأکید کرد، کلیه تصمیمات مربوط به حذف قوانین و مقررات زائد کسب و کار بر مبنای «مشورت با نمایندگان بخش خصوصی و اصناف مختلف» و نه از سوی مراجع صادر کننده مجوز، بلکه توسط «هیأت مقررات زدایی و تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار» اتخاذ می‌شود. در بخشی از این اطلاعیه که در واکنش به یادداشتی از «موسی غنی نژاد» با عنوان «راز شکست مقررات زدایی» در روزنامه دنیای اقتصاد مورخ پنج مهر ماه جاری از سوی معاونت امور اقتصادی وزارت اقتصاد صادر شده، آمده است:

در نقد موضوع مقررات زدایی، به نقل از «موسی غنی نژاد» عنوان شده «مشکل اصلی در جایی نهفته است که دستگاه‌ها و افرادی که خودشان مقررات را وضع کرده‌اند، قرار است این مقررات را حذف کنند، بنابراین در اینجا یک تعارض منافع وجود دارد. از این رو احصای مجوزهای زائد باید از کسانی پرسیده شود (فعالان کسب و کار) که با این مجوزها سر و کار دارند، نه اینکه از خود متولیان خواسته شود مقررات اضافی را حذف کنند.»

هر چند در مقررات مربوط، مراجع صدور مجوزهای کسب و کار موظفند شرایط و فرآیند صدور یا تمدید مجوزهای کسب و کار را ساده کنند تا هر متقاضی مجوز کسب و کار، بتواند در حداقل زمان ممکن، مجوز موردنظر خود را دریافت کند، اما باید توجه داشت تسهیل شرایط صدور مجوزها از سوی مراجع مذکور در تعامل با نهادی صورت می‌گیرد که بدین منظور تعیین شده است. براساس حکم قانون و آنچه که مطابق این حکم هم اکنون انجام می‌شود، سقف زمانی برای صدور مجوز در هر کسب و کار، نه توسط مراجع صادر کننده مجوز بلکه توسط «هیأت مقررات زدایی و تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار» تعیین و اعلام می‌شود. علاوه بر تعیین سقف زمانی مجوزها، هیأت مقررات زدایی و تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار است که تکلیف دارد حسب اعلام مراجع صدور مجوز و یا در صورت عدم اعلام مراجع راساً و با توجه به نظر تشکل‌ها و اتحادیه‌ها و به طور اعم جامعه مدنی کشور، شرایط و مراحل صدور مجوزهای کسب و کار در مقررات، بخشنامه‌ها، آیین‌نامه‌ها و مانند اینها را تسهیل و تسریع نماید تا صدور مجوز کسب و کار با حداقل هزینه و مراحل آن ترجیحاً به صورت آنی و غیر حضوری و در کمترین زمان ممکن صورت پذیرد.

📍 پایگاه وزارت امور اقتصادی و دارایی

تعارض منافع در فراخوان یازدهمین جشنواره فیلم عمار

خبرگزاری موج - ۲۱ مهر ۹۹

◀ کلیات تعارض منافع

فراخوان یازدهمین جشنواره فیلم عمار در چهار بخش مجزا منتشر شد. در بخش «پایش و پالایش اجتماعی» یکی از موضوعات بخش رقابتی، «نقش تعارض منافع در ایجاد ناکارآمدی» ذکر شده است.

📍 خبرگزاری موج

ارتقای کارآمدی مجلس، نیازمند کاهش تعارض منافع نمایندگان

محمد حسین شیخ محمدی (معاون سیاسی حزب ندای ایرانیان) - ۲۴ مهر ۹۹

◀ تعارض منافع در مجلس

ماجرای «سفر خانوادگی برخی نمایندگان با هزینه شهرداری مشهد»، خبر تحویل «خودروی دناپلاس» و «واکسن آنفلوانزا» به نمایندگان مجلس از جمله مباحثی بودند که در روزهای اخیر حاشیه ساز شدند و مورد اعتراض مردم قرار گرفتند. حساسیت جامعه در خصوص تبعیض میان نمایندگان مجلس و مردم درست و دقیق است. فراموش نکنیم عامل اصلی بروز تبعیض در مجلس ما، موضوع تعارض منافع نمایندگان مجلس است؛ تعارض منافی که خروجی اش فساد و ناکارآمدی است. تعارض منافع یا تضاد منافع به موقعیتی اشاره دارد که کارکنان، مدیران یا حتی نهادها می توانند از موقعیت و جایگاه شغلی خود سوءاستفاده کنند. موقعیتی که مقام مسئول بر سر دوراهی انتخاب بین منافع عمومی و منافع شخصی، با ترجیح دادن منافع شخصی بر منافع مردم، منشا تبعیض، فساد، رانت و بی عدالتی می شود. تلاقی قانون گذاری و اجرا در مجلس شورای اسلامی زمینه های بروز تخلف و فساد گسترده را برای نمایندگان ایجاد کرده است. مجلس شورای اسلامی به عنوان رکن اصلی نهاد قانون گذاری در کشور سرشار از فرصت ها و جایگاه های تعارض منافع است. از جمله مصادیق تعارض منافع می توان به حضور در هیئت مدیره ها، حکم مشاور در شرکت های دولتی، تصدی هم زمان دو یا چند شغل، پذیرش هدایا، مجبور کردن مسئولان دولتی به ارتکاب اقدامات ناصحیح و خارج از قانون، در ب های چرخان و... اشاره کرد که امکان بروز فساد در نمایندگان را افزایش می دهد. خروجی تصمیمات و قوانین نمایندگی که دائم در موقعیت تعارض منافع قرار گرفته اند، منطبق با نیازها و دغدغه های مردم نخواهد بود. ضعف قوانین و سیستم نظارتی ناکارآمد مهم ترین دلایل بروز تعارض منافع در مجلس شورای اسلامی است. متأسفانه در کشور ما قوانینی برای مدیریت تعارض منافع در میان نمایندگان مجلس تدوین نشده است و ضعف های اساسی در دو حوزه تقنین و نظارت وجود دارد؛ قوانینی که به کارآمدی، پاسخ گویی، سلامت، شفافیت و صداقت نمایندگان کمک کند، تعارض منافع آنها در تصمیم گیری ها را کاهش دهد و کیفیت خروجی مجلس را بهبود بخشد.

ارتقای کارآمدی مجلس شورای اسلامی نیازمند کاهش تعارض منافع نمایندگان مجلس است. در راستای کاهش و پیشگیری از فساد نمایندگان باید موقعیت های تعارض منافع را به عنوان بستر ایجاد رانت، تخلف و فساد، مدیریت و حذف کرد. فراموش نکنیم تصویب قانون مبارزه با تعارض منافع نمایندگان خود با منافع نمایندگان تعارض دارد؛ به همین دلیل این قانون در حالتی عادی تصویب نخواهد شد. بر همین اساس مطالبه عمومی مردم، احزاب، رسانه ها و... برای برطرف شدن یا کاهش تعارض منافع در مجلس شورای اسلامی می تواند کمکی اساسی برای مقابله با این شاهراه فسادزا و تصویب قانون تعارض منافع نمایندگان مجلس باشد.

حمایت آستان قدس رضوی از گزارشگران تعارض منافع

آستان نیوز - ۲۱ مهر ۹۹

◀ تعارض منافع در حوزه‌ی نهادهای عمومی و بنیادها

به همت معاونت طرح و برنامه آستان قدس رضوی، «آیین نامه گزارشگری تخلف» به منظور جلوگیری از وقوع تخلفات اداری، اقتصادی و تشویق و حمایت از گزارش دهندگان تخلف تدوین شد. دریافت رشوه، اختلاس، تبانی، رانت خواری، ایجاد تعارض منافع، سوء استفاده از موقعیت و امکانات حیف و میل منابع از جمله موضوعاتی است که طبق این آیین نامه به آن پرداخته شده و نتیجه پیگیری تخلف، به شخص گزارش دهنده اعلام خواهد شد. در ماه ۵ این آیین نامه با عنوان «موضوعات گزارش‌های دریافتی» آمده است: «این آیین نامه محدود به موضوعات مربوط به فسادها و تخلفات اقتصادی و اداری نظیر دریافت رشوه، اختلاس، تبانی، رانت خواری، ایجاد تعارض منافع، سوء استفاده از موقعیت و امکانات حیف و میل منابع می‌باشد و سایر موضوعات نظیر اعتراض به رفتارهای فردی... باید از طریق سازوکارهای موجود پیگیری شود. در این آیین نامه بند یا ماده‌ی مشخصی که به مفهوم تعارض منافع، موقعیت‌های آن یا «ایجاد تعارض منافع» مطابق عبارت مندرج در ماده‌ی فوق، پرداخته باشد، دیده نمی‌شود.

🔗 [آستان نیوز](#)

از طرح تعارض منافع توسط وزیر آموزش و پرورش تا تخریب وی

اکبر زارعین ریزی (معلم و فعال فرهنگی) - ۲۳ مهر ۹۹

◀ تعارض منافع در حوزه‌ی آموزش عمومی

یک فعال فرهنگی درباره‌ی دعوای حقوقی اخیر میان وزارت آموزش و پرورش و یک کانال اطلاع‌رسانی معلمان که منجر به شکایت به قوه‌ی قضاییه و صدور حکم برای مدیر کانال خبری مذکور شده، با دیده‌ی انتقادی به عملکرد کانال اطلاع‌رسانی فوق پرداخته و نوشته است:

امیدوارم کمی بیشتر بیندیشیم و به تبیین و تحلیل بپردازیم. چرا این همه مشکلات ساختاری آموزش و پرورش را رها کردید و صرفاً به تخریب شخص وزیر همت گماردید؟! یعنی نمی‌دانید دوستانی که شما را تشویق و تحریک می‌کنند به تخریب وزیر، اکثراً در وزارت خانه یا اداره کل و ادارات شهر تهران مشغولند و چندین وزیر آموزش و پرورش تغییر کرده ولی این مدیران ستادی همچنان چون ماندگارند و ذی نفع؛ اما اکنون با مطرح شدن بحث تعارض منافع توسط وزیر فعلی؛ دنبال تخریب وزیر و کاستن از اقتدارش هستند. شاید با رفتن وزیر، مسئله تعارض منافع بایگانی شود و در جایگاه خود بمانند و شاید هم ارتقا یابند. امیدوارم بیشتر یاد بگیریم نحوه نقد کردن را و همواره مسایل را از نگاه بین رشته‌ای و چندین زاویه متفاوت نقد کنیم و به قدری سلیم النفس باشیم که بتوانیم در جهت منافع عمومی گام برداریم.

🔗 [پایگاه خبری - تحلیلی صدای معلم](#)

طرح مدیریت تعارض منافع در کمیسیون اجتماعی مجلس

خبرگزاری خانه ملت - ۲۴ مهر ۹۹

◀ کلیات تعارض منافع

نشست‌های هفته جاری کمیسیون اجتماعی مجلس شورای اسلامی روزهای یکشنبه، دوشنبه و سه‌شنبه (۲۷، ۲۸ و ۲۹ مهرماه) برگزار خواهد شد. بررسی کلیات طرح مدیریت تعارض منافع در دستورکار نشست این هفته کمیسیون قرار دارد.

لازم به ذکر است که طرح مذکور در مجلس دهم توسط امیرآبادی فراهانی نماینده مجلس ارائه شده بود که در مجلس یازدهم نیز مجدداً توسط این نماینده با امضای جمعی از نمایندگان ارائه شده است. این در حالی است که لایحه‌ی مدیریت تعارض منافع در خدمات عمومی دولت در آذر سال گذشته در نوبت بررسی در مجلس شورای اسلامی است.

[پایگاه خانه ملت](#)

لزوم پرهیز صداوسیما از تعارض منافع موسسات آموزش خصوصی

محمد محمدی - ۲۰ مهر ۹۹

◀ تعارض منافع در حوزه‌ی آموزش عمومی

در کنار آموزش در فضای مجازی آموزش تلویزیونی هم به دلیل پوشش گسترده و هزینه‌های بسیار کمتر نسبت به فضای مجازی، بیش از پیش نیازمند توجه، حمایت و تقویت است. آموزش‌های تلویزیونی با همکاری تنگاتنگ تلویزیون با نهاد تعلیم و تربیت و با بکارگیری معلمین برجسته مدارس توانسته است پس از سال‌ها پای معلمان واقعی، دلسوز و غیرتجاری را به تلویزیون باز کرده و قدری از آن هیاهوی کاسبکارانه معلمان کنکوری در تلویزیون بکاهد! بدیهی است که مدرسان همکار با اسپانسرهای تلویزیونی عموماً منافع مالی موسسات خصوصی را در نظر می‌گیرند و سرنوشت دانش‌آموزان را از جمیع جهات در نظر نگرفته یا در اولویت اصلی خود قرار نمی‌دهند. تعارض منافع نیز این موسسات را در مسیر اتخاذ رویکرد علمی دچار لغزش می‌کند.

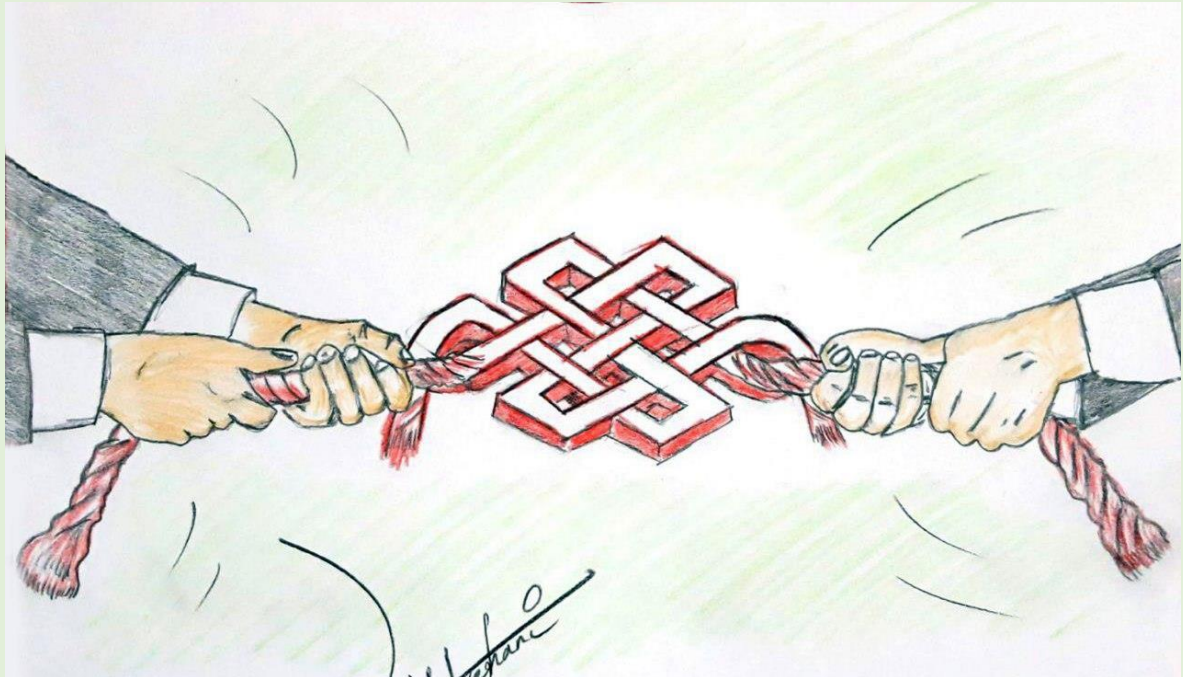
در این مورد از رسانه ملی به عنوان «دانشگاه عمومی» انتظار می‌رود همان‌گونه که برای مثال پخش اخبار را به اسپانسرها واگذار نکرده است، بخش خطیر تعلیم و تربیت را نیز به احدی جز معلمان مدارس نسپارد. همچنین مشارکت هرچه بیشتر شبکه‌های استانی در امر آموزش و ایجاد تعامل دو سویه میان معلم و دانش‌آموز می‌تواند تلویزیون را به اهداف عالی خود در آموزش همگانی نزدیک‌تر کند.

[روزنامه کیهان](#)

محتوای تصویری تعارض منافع

در هفته گذشته، یک کلیپ مرتبط با تعارض منافع در فضای مجازی منتشر شد:

- [کتاب‌های درسی برای کنکور کافی نیست](#) / خبرگزاری فارس / ۲۰ مهر ۹۹
ناکارآمد بودن کتاب‌های درسی برای موفقیت در کنکور و نیاز دانش‌آموزان به استفاده از کتاب‌های کمک‌آموزشی تولید شده توسط بخش خصوصی، نمونه آشکاری از تعارض منافع است.

کاریکاتور: [تعارض منافع](#) / طرح از: احمد چهرقانی / ۲۵ مهر ۹۹

تعارض منافع گره مشکلات شرکت پلی اکریل را کور کرده است. به امید رفع تعارض و بازگشایی گره مشکلات شرکت و سهامداران صبور.

تعارض منافع در مشارکت عمومی - خصوصی

جمال کاکائی (کارشناس ارشد اقتصاد) - ۲۲ مهر ۹۹

◀ تعارض منافع در نظام برنامه و بودجه

الگوی مشارکت عمومی - خصوصی (Public-Private Partnership) مکانیزمی است که در آن بخش عمومی (دولت و سایر نهادهای حاکمیتی) به منظور تأمین خدمات زیربنایی، اعم از آب و فاضلاب، حمل و نقل، سلامت، آموزش و...، از ظرفیت‌های بخش خصوصی اعم از دانش، تجربه و منابع مالی، استفاده می‌نماید. اینفوگرافیک پیش رو به بررسی مسئله موقعیت‌های احتمالی تعارض منافع در الگوی مشارکت عمومی - خصوصی پرداخته است.

تحلیل تعارض منافع در فضای مجازی: تعارض منافع خوب یا بد؟

سعید هراسانی

تحلیل داده‌های فضای مجازی می‌تواند نگاه جامعه به موضوعات و مفاهیم مختلف را آشکار کند. این تحلیل می‌تواند هم مربوط به تعداد استفاده از این مفاهیم و موضوعات باشد و هم موضع افکار عمومی نسبت به آن مفاهیم را روشن سازد. علاوه بر این شناسایی نوع نگاه گروه‌های مختلف به یک موضوع خاص نیز نکات آموزنده‌ای برای ما خواهد داشت. اما بخش مهم‌تری از این آگاهی مربوط به اطلاعات غلط (Misinformations) است. این اطلاعات غلط اساساً باعث معنا زدایی از یک مفهوم و یا اریب کردن آن می‌شود.

در هفته گذشته مجموعاً ۴۵ محتوا با کلیدواژه‌های «تعارض منافع» و «تضاد منافع» در سه شبکه تلگرام، اینستاگرام و توییتر منتشر شده است. بیش از ۱۱ هزار نفر این تعداد محتوا را مشاهده کرده‌اند. همچنین ۵۳ درصد این محتوا نیز موضعی منفی به تعارض منافع دارد. با این حال بیش از ۸۰ درصد محتوای تولیدشده با این کلیدواژه‌ها اساساً ارتباطی با مفهوم Conflict of Interest (CoI) نداشته و عموماً تعارضات بین‌المللی مدنظرشان است.

همچون روال گذشته در طول هفته گذشته نیز برخی موقعیت‌ها و مصادیق تعارض منافع در توییتر مورد توجه قرار گرفته است که در ادامه مورد اشاره قرار می‌گیرد:

یکی از کاربران توییتر با ریتوییت کردن خبر مجوز نگرفتن برنامه ۹۹ عادل فردوسی‌پور نوشته است: وقتی ساترا زیرمجموعه یک رسانه باشد به این تضاد منافع هم دچار می‌شود. این کاربر با اشاره به اینکه ساترا زیرمجموعه صداوسیما جمهوری اسلامی ایران است، مجوز نگرفتن برنامه عادل فردوسی‌پور را به دلیل تعارض منافع دانسته است. در این باره دو نکته حائز اهمیت است. اول آنکه چه موضوع مجوز برنامه ۹۹ به دلیل موقعیت تعارض منافع باشد چه نباشد، صدور مجوز برای ساخت و پخش برنامه‌های شبکه خانگی توسط یک سازمان زیرمجموعه صداوسیما مصداق کامل تعارض منافع است. این تعارض منافع می‌تواند زیان‌های مختلفی برای اقتصاد و صنعت سیمای کشور در پی داشته باشد^۱. دوم آنکه حتی اگر عدم صدور مجوز برای برنامه ۹۹ ربطی به مشکلات عادل فردوسی‌پور با صداوسیما نداشته باشد، اما این «موقعیت تعارض منافع ادراک‌شده» موجب ایجاد بی‌اعتمادی در فضای عمومی خواهد شد و عواقب غیرمجازی در بر خواهد داشت.

البته موضوع تعارض منافع در رسانه‌ها به همین جا خلاصه نشده و کاربر دیگری بیان کرده است «تضاد منافع ناشی از عهده‌دار بودن همزمان ریاست فدراسیون هاکی موجب شده ... نتواند پرسشگری و به چالش کشیدن مسئولین را در برنامه ورزش و مردم اجرا نماید همین امر موجب افت شدید تعداد مخاطبین این برنامه شده است». نکته جالب آنکه

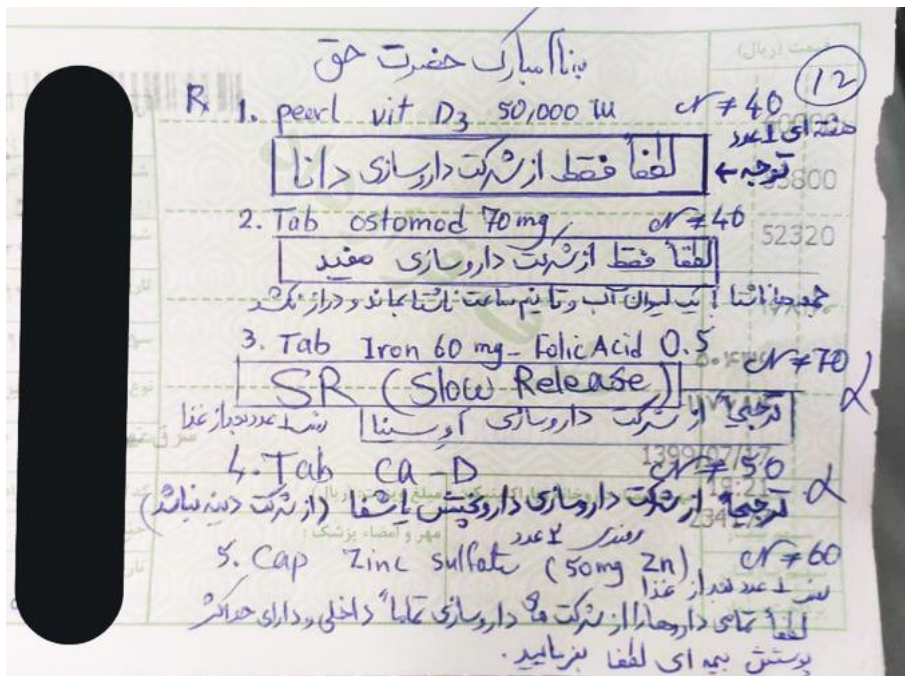
^۱ برای مطالعه این موقعیت تعارض منافع اینجا [کلیک](#) کنید.

اشاره به تعارض منافع مجریان تلویزیون درباره خود عادل فردوسی پور هم مطرح بوده و کاربری با اشاره به صحبت‌های اخیر عادل فردوسی پور تغییر موضع او قبل و بعد از اسفند ۱۳۹۷ را ناشی از همین تعارض منافع می‌داند.

یکی دیگر از کاربران فضای مجازی موضوع تعارض منافع در دستگاه قضا را مورد توجه قرار داده است و در واکنش به کاربری که گفته شخص زخم خورده از اراذل و اوباش از کتک خوردنشان ناراحت نمی‌شود، نوشته: «در یک سیستم قانونی خوب، برای جلوگیری از تضاد منافع و اجرای درست عدالت، بین حکم‌کننده مجازات و شاکی و متهم و اجراکننده مجازات تفکیک وجود دارد. اگر ملاک حس شاکی یا قربانی باشه، فردا یکی بزنه تو گوش من، احساس من اینه که بمیره و خلاص اصلا، ولی ملاک تفکیک شاکی از حاکمه»

نکته آنکه اگرچه این کاربر در پاسخ به دیگری روی مصداقی جزء از موضوع تفکیک مجری و قاضی و نیز قاضی و شاکی/متشاکی دست گذاشته است، اما تفکیک اصولی دادستان از دادگاه در دستگاه قضایی به‌طور کلی یک اصل است. اصلی که در دستگاه قضایی ایران رعایت نمی‌شود. به عبارت دیگر در یک نظام قضایی توسعه‌یافته کسی نمی‌تواند همزمان اعلام جرم و قضاوت کند، اما در شرایط کنونی، دادستان و قاضی هر دو مربوط به یک دستگاه هستند.

پای ثابت بحث‌های تعارض منافع در فضای توئیتر موضوع سلامت است. اما این هفته یکی از کاربران با انتشار تصویری از نسخه یک پزشک موضوع تعارض منافع در موضوع سلامت را بیش از پیش به رخ کشیده است.

کاربر توئیتر در پاسخ به این تصویر نوشته است: «با تقدیم احترام به همکار گرامی و تقدیر از زحمات وی. در کل عالی است اما به نظر شخصی من: ۱- این همه خط‌های صاف و کادر گذاشتن نرمال نیست. ۲- تاکید به خرید از شرکت‌های خاص نیاز به بیانیه تضاد منافع دارد». البته احتمالاً این نسخه پزشکی صرفاً برای نشان دادن موقعیت تعارض منافع

پزشکان در تجویز دارو توسط کاربر توئیتر ساخته شده و نسخه‌ی واقعی نباشد. اما همان طور که این کاربر نیز اشاره کرده است، توصیه یا الزام بیمار به خرید دارو از یک شرکت خاص می‌تواند ناشی از ارتباطات مالی توصیه‌کننده و شرکت باشد. معمولاً چنین توصیه‌های در نظام‌های درمان منع می‌شود. در چنین موقعیت‌هایی حتی اگر پزشک صرفاً از سر خیرخواهی چنین توصیه‌ای کرده باشد، باز هم با موقعیت تعارض منافع ادراک شده مواجه هستیم که می‌تواند موجب سلب اعتماد عمومی شود.

یکی از نویسندگان تلگرامی هم با اشاره به نامه معاون اول رئیس‌جمهور در خرداد ۹۹ درباره موضوع هیئت‌های بدوی و تجدیدنظر تشخیص مطالبات سازمان تأمین اجتماعی، حضور نمایندگان سازمان تأمین اجتماعی در این هیئت‌ها را مصداق تعارض منافع دانسته است. یعنی آنکه حضور نمایندگان سازمان تأمین اجتماعی در این هیئت‌ها از برگرداندن رأی به نفع کارفرما جلوگیری خواهد کرد. البته لازم به ذکر است از اوایل این ماه با دستور وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی از این پس نمایندگان هیئت امنای سازمان تأمین اجتماعی رؤسا توسط همین نهاد تعیین خواهد شد.

به عنوان جمع‌بندی تحلیل فضای مجازی این هفته باید به این سؤال پاسخ دهیم که تعارض منافع چه نقشی در سیاست‌گذاری و نظام حکمرانی دارد؟ یکی از کاربران توئیتر نوشته است «اینکه گفته می‌شود مشکلات اقتصادی ما سیاسی است معنی‌اش این نیست که سیاستمداران راه درست را بلد نیستند. بلکه معنی‌اش اینست که وضعیت فعلی محصول تعادل تضاد منافع گروه‌های مختلف ذینفعان است. مثال: دولت سهام بفروشد یا بخرد؟ هر کدام صدای یک عده را در می‌آورد و هر کدام عوارضی دارد.»

کاربر دیگری نیز گفته است: «تصمیم‌های مهم را وقتی کسانی بگیرند که پایشان گیر نیست و تاثیری بر زندگی خودشان ندارد تصمیم‌ها درست نیست. همیشه از این ترسیدیم که تضاد منافع باعث شود کسی تصمیم‌های بد بگیرد ولی از این نکته غفلت کردیم که تصمیم گرفتن کسانی که پایشان گیر نیست هم به همان اندازه بد است.» اما کدام یک از این دو استدلال درست است؟

اولی می‌گوید مشکلات اقتصادی ما به این دلیل حل نمی‌شود که گروه‌های سیاسی ما منافع متعارضی در حوزه اقتصادی دارند و این تعارض منافع منجر به عدم واکنش مناسب نظام حکمرانی به مسائل مختلف می‌شود، اما دومی می‌گوید چگونه کسی که به هیچ وجه از تصمیماتش منتفع نیست، می‌تواند تصمیمی درست اتخاذ کند؟

درباره استدلال دوم حداقل می‌توان دو پاسخ ارائه کرد. اول آنکه حتی اگر حضور ذی‌نفعان در تصمیم‌گیری‌ها به عنوان مقام مسئول مؤید برخی مزایا نیز باشد، به طور قطع زیان‌های آن بیشتر خواهد بود. برای مثال حضور پزشکان در رأس وزارت بهداشت شاید از جهت آشنایی آنان با موضوع پزشکی مزایایی داشته باشد، اما پیامدهای پزشک‌سالاری، درمان‌مداری به جای بهداشت‌محوری و غیره به مراتب زیان‌بارتر خواهد بود. نکته دوم آنکه عدم حضور افراد دارای تعارض منافع به معنای منتفع نبودن مدیران دولتی نیست. نظام تنظیم‌گری مناسب، تنبیه و تشویق کارآمدی برای مدیران دستگاه‌های عمومی فراهم می‌کند، چنین نظامی علاوه بر دور نگه داشتن کارکنان خود از خطر تعارض منافع، تأثیرگذاری مدیران و کارکنان خود را بهبود می‌بخشد.

پژوهشکده مطالعات توسعه

خبرنامه هفتگی مدیریت تعارض منافع

مجموعه مطالعه و پایش تعارض منافع در ایران - ۱۶

شماره شانزدهم - ۱۹ تا ۲۵ مهر ۱۳۹۹

دبیر خبرنامه: سمانه سهرابی

مجری: مرکز توانمندسازی حاکمیت و جامعه جهاد دانشگاهی

